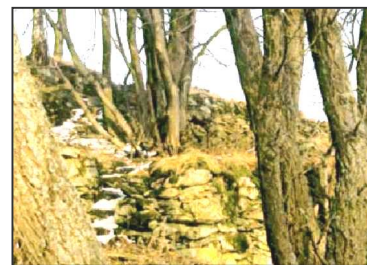


Jan Antonín Mager

O rohanovské poustevně

Nedaleko od Prachatic, jen půl kilometru za vsí Rohanovem, se na ploše 4,45 ha rozprostírá přírodní památka vyhlášená roku 1992. Lokalita podmačených smrčín a olšin s výskytem chráněných rostlin se jmenuje „U poustevníka“.¹ Nablízku jsou zachovány zdi z nasucho kladených kamenů. Na některých plánech z konce 19. a začátku 20. století je místo označeno názvem „Poustevna“, případně významově identickým německým výrazem „Einsiedelein“. Sem v minulosti často směřovaly výlety Prachaticanů, ale také návštěvníků Lázní svaté Markéty a Kandlova Mlýna. Nejstarší popis místa jsem našel v německém průvodci po prachatickém okolí vydaném roku 1899.² Jeho autor, gymnaziální profesor Edmund Kaltofen³ v něm píše (v českém překladu): „Na zřetelném pahrbku vybudována malá kaple s poustevnou. Postavena podruhem z Rohanova, který před nedávnem zemřel. Kolem skály, zdi a stromy. Vedle po schodech do skalní jeskyně. Na plošině dřevěné lavice. Kaplička je vyzdobena všelijakými obrazy. Poustevna vedle v menších rozměrech.“

Pověst o vzniku poustevny přinesl v roce 1931 časopis Zlatá Stezka.⁴ Zpracoval ji tehdejší student tercie prachatického gymnázia Bohumil Hlávka.⁵ Připomeňme si nyní text jeho článku: „Jest smutný podzim. Velká mlha válí se po zamračených stráních Libína, kterých nikdo, ba ani to nejmenší ptáče neožívuje. Jen mohutné jedle smutně šumí vstříc osamělému chodci. Je to vojín, který se vrací z války do Prachatic. Znaven dlouhou chůzí těší se již na domov. Vyšel z lesa a jest na nevelké pastvině, kde se pojednou zastaví a něčemu naslouchá. Uslyšel, jakoby byl v lese hrčel vůz a kůň byl zařehal. Sluch jej neklamal. Z lesa vyjíždí pohřební vůz tažený párem černých koní a na voze jest obyčejná rakev. Vojín se zarazí a přemýšlí, co to má znamenat? Vždyť zde nikde není hřbitov. Vůz jede přímo k němu. Koně zlostně frkají a před ním se zastaví. Víko se samo odklopí, mrtvý v rakvi se vztyčuje a vojín s hrůzou v něm poznává svého dobrého soudruha z války. Krok se od sebe nevzdálili a v mnohých bitvách si navzájem zachránili život. Až v poslední bitvě nepřátelská střela těžce zranila dobrého přítele. Trpěl strašlivě. Mnohokrát vojína prosil, by jej zabil. Posléze tento vyhověl jeho prosbám a vrazil mu dýku do prsou, která ještě nyní vězela v jeho hrudi. Modré rty mrtvého se rozevřely a on pravil: „Proč jsi mne poslechl a mne zabil? Hodinu bych byl ještě trpěl a pak bych byl se věčně radoval. Taktó však musím trpětí stonásobně. Modlí se za mne po celý život, bych byl vysvobozen. Zde máš peníze a dej za mne sloužití mše!“ Mrtvý domluvil a rázem vše zmizelo. Vojínu se vše zdálo býti pouhým snem, než tři peníze, které se třeptily v trávě, připomněly mu, že jest to skutečnost. Brzy potom došel domů. První jeho cesta byla na faru, kde dal jeden peníz na sloužení mši a za zbylé dva postavil si na onom místě, kde stál pohřební vůz, poustevnu. Tam na modlitbách za svého soudruha ztrávil zbytek svého života. Živil se kořínky a tím, čeho mu poskytli štedří lidé.“



Okolnosti vzniku rohanovské poustevny a jméno jejího tvůrce známe dnes jen díky poctivé práci německého leptáčského kronikáře.⁶ Tamní řídící učitel Andreas Franz⁷ založil v roce 1928 obecní kroniku, v níž tyto údaje uvedl.⁸ Pramenem mu byl česky psaný deník Františka Staňka, který vlastníma rukama stavbu vybuvoval. Rukopis deníku se tehdy nacházel v knihovně děkanského úřadu v Prachaticích, dnes je ale nezvěstný.⁹

Hlavní aktér příběhu František Staněk pocházel z nebahovského selského rodu, jehož příslušníky zaznamenává již tamní nejstarší pozemková kniha.¹⁰ Na přelomu 18. a 19. století žily v Nebahovech na sousedících popisných číslech 18, 19 a 20 tři rodiny rustikalistů Staňků.¹¹ Na čísle 20 (Píbalovském čtvrtlánu) hospodařil od r. 1790 Tomáš s manželkou Annou rozenou Krotkou takřka 36 let. V roce 1826 živnost v ceně 389 zlatých 20 krejcarů předal mladšímu ze dvou synů, kteří se dožili dospělosti, a to Petrovi. Starší František v té době sloužil u 4. dělostřeleckého pluku.¹² Posledního lednového dne téhož roku byl třicetiletý Petr Staněk oddán v prachatickém děkanském chrámu s devatenáctiletou Barborou, dcerou chalupníka z Jelemka Jana Jakše.¹³ Petrovi a Barboře

¹ Agentura ochrany přírody a krajiny ČR: Chráněná území přírody České republiky, SHOCart, Zlín 1999.

² Edmund Kaltofen: Führer durch das Gebiet von Prachatitz (Anhang zu: Josef Messner „Prachatitz, ein Städtebild“), A. H. Bayer, Pilsen 1899; s. 8.

³ Edmund Kaltofen (*5. 12. 1855 Nová Ves v Horách, + 8. 4. 1917 Wien) byl v letech 1885 - 1913 profesorem prachatického gymnázia.

⁴ Zlatá stezka (Vodňany), roč. IV, čís. 6 (únor 1931), s. 123 - 124.

⁵ Bohumil Hlávka (*19. 2. 1917 Prachatic, + 8. 2. 1991 České Budějovice), JUDr.

⁶ Obec Leptáč tvořily v údobí I. čs. rep. tři vsi s ním. mluvícím obyvatelstvem: Leptáč (Rohn), Rohanov (Tonnettschlag) a Lažišťko (Schlag).

⁷ Andreas Franz (5. 10. 1897 Ždírec, obec Jilemník, +?)

⁸ Státní okresní archiv Prachatic, fond: Obecní úřad Leptáč II-1 (Pamětní kniha 1928 - 1943, s. 28 - 32).

⁹ Negativní zprávy jsem obdržel jak z Ř. k. děkanského úř. v Prachaticích, tak z Prachatického muzea i ze SOKA v Prachaticích.

¹⁰ Státní oblastní archiv Třeboň (dále jen SOA T), Velkostatek (dále jen VS) Libějovice I 5 AU N 1/5 (Pozemková kniha /dále jen PK/ pro Nebahovy, Jelemek, Lažišťka a Kralovice 1626 - 1711), fol. 101a-b.

¹¹ SOA T, VS Libějovice II A 5 AU No 1 (Soupis poddaných 1801 - 1802).

¹² SOA T, VS Libějovice, OS Prachatic 186 (PK pro Nebahovy a Kralovice 1770 - 1877), fol. 146a - 149b.

¹³ Městský úřad Prachatic, M. oddaných ř. k. děkanského úřadu Prachatic 1785 - 1936 pro Jelemek, fol. 6 (Excerptce 1997).

Staňkovým se narodilo celkem 12 dětí, všechny v Nebahovech čp. 20. Z nich nejstarší byl právě František, pokřtěný dne 14. listopadu 1826.¹⁴ Navštěvoval vesnickou školu¹⁵ a později školu v Prachaticích. Již v útlém věku jej otec naučil hrát na housle. Od mládí pak musel vyhrávat k tanci ve vesnických hospodách. Jeho přání stát se knězem bylo z majetkových důvodů rodiny nereálné. Proto se učil nejprve v Dolních Rakouských tkalcovství, to ale brzy opustil a věnoval se zednickému řemeslu. Pracoval na rozličných místech Dolního Rakouska a při svém zaměstnání se naučil také kamenickým pracím. V 21 letech byl povolán do armády a konal službu jako trumpetista u dragounů.¹⁶ V letech 1848 a 1849 se zúčastnil bojů v severní Itálii a také v Uhrách. U svého pluku, který byl potom dislokován v Polsku,¹⁷ sloužil do roku 1854. Těžce onemocněl (patrně tuberkulózou) a s podlomeným zdravím se vrátil po sedmi letech domů. Ale jeho rodiče právě tehdy prodali nebahovskou živnost¹⁸ a chtěli se vystěhovat do Ameriky. František je přesvědčil, aby zůstali v Čechách. A tak již v červnu 1854 koupili rodiče v nedalekém Rohanově selský statek čp. 7 (Hirschn) s chalupou čp. 15 (Hoarstube Stiebl) a polnostmi, loukami, pastvinami a lesy v celkové výměře přes 44 jiter (jinak 89 a 1/2 strychu, tedy přibližně 26 ha).¹⁹ Na statku hospodařili Petr a Barbora Staňkovi pouze 4 roky, na jaře 1858 jej předali synu Vojtěchovi.²⁰

František Staněk se roku 1861 oženil s vdovou Elisabeth Sager rozenou Rothbauer z Rohanova.²¹ Nevěště bylo 40 let a manželství zůstalo bezdětné. Těsně před svatbou byl Františkův otcovský podíl vypořádán tím, že od čp. 7 byly odděleny pozemky ve výměře přes 5 jiter v ceně 1200 zlatých rakouské měny.²² Byl to tak zvaný „Reitwald“,²³ na němž František vystavěl nový dům se stájí, stodolou, dřevníkem a sklepem. Obydlí dostalo čp. 16, místní obyvatelé je nazvali „Reithäusl“ a jeho existence byla zaknihována r. 1866.

Když se psal rok 1867, byly rohanovské děti již několik let bez vyučování. Úřady usilovaly o nápravu tohoto stavu a v Rohanově měla být zřízena nouzová škola. Vysloužilý poddůstojník František Staněk, zběhlý ve čtení a psaní, byl požádán, aby se vyučování ujal. Poté, co podstoupil zkoušku u vikáře v Husinci,²⁴ učil v zimních měsících ve svém domě čtení, psaní, počty a biblické dějiny, které znal takřka nazpaměť. Za svou práci dostával od každého žáka měsíčně 20 krejcarů. Když v letech 1868 a 1869 vyšly nové školské zákony, podstoupil novou zkoušku u inspektora v Prachaticích a pak dostával měsíčně 12 zlatých služného. V roce 1872 dům čp. 16 prodal²⁵ a přestěhoval se do podruží na statek čp. 9 (Morptn). Škola se stěhovala s ním. S krátkým přerušením vyučoval František Staněk až do roku 1879,²⁶ v posledních třech letech byl sice víc nemocen, než zdravý, ale výuku vedl třeba i z postele. Jeho zdraví se zlepšilo právě v posledním roce existence rohanovské nouzové školy. Tehdy také při jedné ze svých procházek došel k obrovské hromadě kamení, jež se nacházela na bratrově pozemku. Usedl zde, aby si v hřejivých paprscích slunce odpočinul. Od Libína začal foukat chladný vítr, který jej přinutil hledat úkryt. Odvalil veliký kámen, kryjící hlubokou skalní průrvu. Později otvor rozšířil, vybudoval sedátko a umístil tu svatý obrázek. Jeho staříčká matka zde potom začala vykonávat svou nedělní pobožnost. Pro maminku pak postupně vybudoval malou kapli, která mohla pojmut více osob a vedle útulek pro případ špatného počasí. Lidé zblízka i zdáli sem přicházeli a přinášeli peněžitě i věcné dary ke zkrášlení svatyněky. Rádné poutě sem však nesměřovaly.²⁷ Návštěvníci, mezi nimiž byli také klienti z Lázní svaté Markéty včetně cizinců a také letní hosté z Kandlova Mlýna, se zapisovali do návštěvních knih. Okolní prostor upravil František Staněk jako park. Vysadil zde kvetoucí keře a stromy. Kdysi pustou hromadu kamení tak proměnil v rozkošnou oázu klidu. Zůstal také věrný hudbě. Obyvatelé Rohanova často navečer přicházeli sem za ním a nábožně naslouchali melodiím, linoucím se ze Staňkových houslí. Z poslední jeho návštěvy tohoto místa jej musel do vsi donést synovec na zádech. Nedlouho poté smrt ukončila jeho bohatý život. Bezmála sedmdesátiletý František Staněk vydechl naposledy v Rohanově čp. 9 dne 18. června 1896. Příčinou jeho úmrtí byla tuberkulóza. Za dva dny byl pochován na prachatickém hřbitově.²⁸ Manželka Elisabeth ho následovala o čtyři a půl roku později, zemřela v rodném statku čp. 6.²⁹

Rohanovská poustevna tedy nikdy nebyla poustevnou v pravém slova smyslu. Zdejší němečtí obyvatelé ji také nenazývali „die Einsiedelei“, ani „die Klause“, ale „Hittei“.³⁰ Místní rodáci, s nimiž jsem mohl hovořit, jiný

¹⁴ SOA T, sbírka matrik (dále jen SM), Fara Prachatice 26 (N 1785 - 1893 pro Nebahovy), fol. 66.

¹⁵ Patrně se jednalo o triviální školu ve Frantolech, neboť v Nebahovech byla škola zřízena až v r. 1844.

¹⁶ Kvůli loňským (2002) srpnovým povodním jsem se již nedostal do Vojenského historického archivu v Praze. Předpokládám však, že František Staněk sloužil u 10. českého dragounského pluku „Kníže z Liechtensteinu“.

¹⁷ Právě štáb 10. dragounského pluku měl sídlo v Krakově.

¹⁸ Jako pozn. č. 12, fol. 149b - 150a. Prodejní cena nemovitosti byla 2860 zlatých konv. měny.

¹⁹ SOA T, pracoviště Český Krumlov, VS Prachatice - Volary V AU 6 (PK pro Fefry a Rohanov 1814 - 1883), fol. 290a - 291b. Kupní cena 3960 zlatých konveční měny.

²⁰ tamtéž, fol. 292a.

²¹ MÚ Prachatice, Matrika oddaných ř. k. děkanského úřadu Prachatice 1785 - 1936 pro Rohanov, fol. 15. (Excerptce 1994).

²² Jako pozn. č. 19, fol. 337a.

²³ Reitwald v dialektu, jinak Reutwald, tedy vymýcený les.

²⁴ V čele prachatického vikariátu stál v letech 1862 - 1866 husinecký farář Jakub Mráček, po něm byl vikářem prachatický děkan Wortner. František Staněk zkoušku tedy skládal již r. 1866.

²⁵ Jako pozn. č. 19, fol. 337b.

²⁶ Roku 1880 byla otevřena škola v blízkém Leptáci, k němuž byl od té doby Rohanov přiškolen.

²⁷ Nepodařilo se mi nalézt zprávu, že by kaple byla vysvěcena.

²⁸ MÚ Prachatice, matrika zemřelých ř. k. děkanského úřadu Prachatice 1785 - 1942 pro Rohanov, fol. 27. (Excerptce 1994).

²⁹ Tamtéž, Elisabeth zemřela 1. 12. 1900.

³⁰ Hittei v dialektu jinak Hüttei neboli Hüttlein, tedy chaloupka, nebo chýška.

Rod Staněk	
Marie ~29.5.1790 *Nebahovy 20	Rosalie ~22.5.1836 *Nebahovy 20
Veronika ~28.12.1791 *Nebahovy 20	Jan ~13.8.1837 *Nebahovy 20 +30.8.1839 Nebahovy 20
František ~25.11.1793 *Nebahovy 20 +2.3.1869	Marie ~15.6.1839 *Nebahovy 20 +20.2.1904 Nebahovy 47
Tomáš Staněk +14.10.1830 Nebahovy 20 oo Anna Krotká +26.1.1840 Nebahovy 20	Anežka Jan ~28.3.1843 *Nebahovy 20
Petr ~23.11.1795 *Nebahovy 20 +14.5.1873 Rohanov 15 oo 31.1.1826 Prachatice m. Barbora Jakšová ~21.11.1807 *Jelemek 4 +13.2.1884 Rohanov 7	František ~14.11.1826 *Nebahovy 20 +18.6.1896 Rohanov 9 oo 23.4.1861 Prachatice Elisabeth Rothbauer ovdov. Sager ~9.3.1821 *Rohanov 6 +1.12.1900 Rohanov 6
Josef ~23.11.1797 *Nebahovy 20 +1.4.1802 Nebahovy 20	Josef ~1.2.1829 *Nebahovy 20
Vojtěch ~2.3.1800 *Nebahovy 20	Rosalie ~21.12.1830 *Nebahovy 20 +13.10.1832 Nebahovy 20
Marie Magdalena ~22.1.1802 *Nebahovy 20 +27.9.1804 Nebahovy 20	Jan ~15.1.1833 *Nebahovy 20 +6.5.1833 Nebahovy 20
	Antonín ~28.5.1834 *Nebahovy 20
	Vojtěch ~7.12.1836 *Nebahovy 20 +1.10.1907 Rohanov 15 oo 11.11.1856 Prachatice m. Franziska Heidler +23.4.1908 Rohanov 7
	Marie ~23.3.1839 *Nebahovy 20
	Anežka ~1.11.1841 *Nebahovy 20
	Václav ~3.9.1842 *Nebahovy 20
	Jan ~1.2.1846 *Nebahovy 20
	Tomáš *19.12.1848 Nebahovy 20 +27.5.1864 Rohanov 15
	Barbora *29.11.1851 Nebahovy 20
	Engelbert *25.6.1856 Rohanov 3 m. Aloisia Winzig
	Marianna *30.7.1857 Rohanov 7
	Alois *21.3.1859 Rohanov 7 oo 29.1.1884
	Franz *3.10.1890 Rohanov 7
	Maria *19.10.1891 Rohanov 7
	mrtvě narozená *+31.3.1894 Rohanov 7
	Franz Prachatice (Rohanov) Theresia Grammetbauer
	Johann *25.5.1861 Rohanov 7 +24.3.1862
	Johann *12.3.1863 Rohanov 7 +1.10.1866 Rohanov 7
	Franz *3.4.1865 Rohanov 7 +6.1.1866 Rohanov 7
	Theresia *23.2.1867 Rohanov 7 +18.4.1868
	Theresia *5.9.1869 Rohanov 7
	Johann *19.4.1904 Rohanov 7 +25.1.1905 Rohanov 7
	Franz *1.11.1905 Rohanov 7
	Josef *12.1.187 Rohanov 7
	Marie *7.2.1863 Rohanov 15 +11.8.1866
	Franz *18.11.1870 Rohanov 15 +18.1.1871
	Johann *18.11.1870 Rohanov 15 +18.11.1870

Prameny:
SOA Třeboň, sbírka matrik
Fara Prachatice 26
/N 1785-1893 pro Nebahovy/
Fara Prachatice 27
/Z 1785-1907 pro Nebahovy/
Fara Prachatice 33
/N 1785-1897 pro Rohanov/
MÚ Prachatice, matriky f.k.
děk. úř. Prachatice
O 1785-1936 pro Jelemek
N 1898-1945 pro Rohanov
Z 1785-1942 pro Rohanov
O 1885-1919 pro Prachatice

© MUDr. Jan Antonín Mager
2003

název neužívají, ale také mi potvrdili, že pověst zaznamenaná B. Hlávkou se shoduje s tím, co slyšovali doma v dětství. Reálné prvky příběhu nejsou v zásadním rozporu s historickou skutečností. Hittei skutečně vybudoval vysloužilý voják. Rána z milosti trpícímu smrtelně zraněnému kamarádovi je nosným pilířem pověsti, v níž je hříšníkem raněný a nikoliv vykonavatel jeho vůle, neboť ten jedná z humánních pohnutek. Může v tom být reflexe Staňkových válečných zkušeností. Katastrofální nezájem o raněné, kteří v té době byli ještě ve velké míře ponecháváni na bojištích bez pomoci, musel zanechat hluboké stopy v každé citlivé duši.³¹



Již v době, kdy řídící Franz započal psát leptáčskou kroniku, spěla Hittei ke zkáze. Vnitřek kaple byl zničen neznámými vandaly a nic se zde již neopravovalo. Děšť a vítr dovršily postupně dílo zkázy a s vysídlením německého obyvatelstva po II. světové válce takřka zanikla i povědomost o tomto místě. Přesto i nyní, po 120 letech, jsou zde dobře patrné výsledky úsilí pracovitěho člověka.

Osudy rodiny Staňků ilustrují skutečnost, že pro venkovského člověka na jazykovém pomezí nebyla v 19. století národnost vůbec rozhodující. Ostatně tehdejší venkovská komunikační potřeba nevyžadovala větší slovník, než s osmy sty až tisícem slov. Staňkovi se v Rohanově integrovali takřka okamžitě a k transformaci národní příslušnosti u nich došlo k průběhu jedné generace. A tak tomu bylo v drtivé většině analogických případů na české i německé straně zdejší jazykové hranice.

V Prachatících, leden 2003



Tak skončil hezký příběh. Na detailech snímků vidíme, jak vypadá Hittei dnes. Dole jsou zbytky staveb, nahoře je vchod do původní svatyně. Foto autor 12.2.1998

³¹ Teprve po bitvě u Solferina (1859) bylo z podnětu J. H. Dunanta vyvíjeno úsilí stávající poměry změnit, což v roce 1863 vyústilo do založení Červeného kříže.